

DeFKaHaven

onderzoek naar transformatie van het Haven-Stadskwartier Assen

DeFKaHaven

onderzoek naar transformatie van het Haven-Stadskwartier Assen

Inhoud

Inleiding	7
1	Wat vooraf ging..... 9
2	Van Havenkwartier tot Stadskwartier..... 15
3	Omgevingsvisie..... 19
4	Nieuwsbrief projectgroep PGGW en Drents DNA..... 21
5	DeFKa inspiratieblogs: Bremen, Kortrijk, Norg..... 25
6	Havenbronnen..... 29
7	Onderzoek projectdeelnemers..... 33
7.1	12 WAT Architecten..... 34
7.2	Martina Dal Brollo..... 37
7.3	Gabrielle Kroese..... 40
7.4	NEX LAB Architecten..... 47
7.5	Siska Peeks..... 49
7.6	Ingeborg Entrop..... 58
7.7	DeFKa Research..... 61
8	Kunsthistorisch onderzoek, Rijksuniversiteit Groningen..... 65
9	Workshop Architektur, Jade Hochschule Oldenburg..... 69
10	Evaluaties en verwachtingen..... 71
10.1	Projectevaluatie..... 72
10.2	Bijdrage Prof. Dr. Uta Gelbke, Jade Hochschule..... 74
10.3	Reflectie Bart van Leeuwen, Supervisor Ruimtelijke Kwaliteit... 80
10.4	Lokale Brouwerij Assen..... 81
10.5	Plan Wooncollectief Woonstee Ass'n..... 82
10.6	Lezing Bart de Zwart over broedplaatsen..... 84
11	Toekomst, door de achterraut..... 87
Bronnen, verwijzingen, archief	92
Nawoord redactie	99
Colofon	100

Inleiding

DeFKa Research is in 2021 begonnen met de voorbereiding van een langlopend project over het Havenkwartier in Assen. Er werd een aantal kunstenaars, architecten en omwonenden benaderd en uitgenodigd om mee te denken over een kunstproject dat nieuwe ontwikkelingen in het Havenkwartier moest onderzoeken en expliciteren. DeFKa Research huurt sinds 2020 zelf een ruimte in dit kwartier, waar zo'n 500 tot 600 nieuwe woningen gebouwd moeten gaan worden. Voor DeFKa Research is het dus niet vreemd om zich bezig te houden met een stedenbouwkundig vraagstuk in de eigen directe omgeving. Overigens niet voor het eerst, want DeFKa heeft al in 2007, toen via haar 'dochter' het Architectuurpodium Assen Cercle Meudon presentaties georganiseerd rond het Havenkwartier.

Aan het Havenkwartierproject namen deel: Martina Dal Brollo, Gabrielle Kroese, Siska Peeks, Ingeborg Entrop, Koen van Uden van Nex Lab en Walter Stoop en Wissam van 12WAT Architecten. Extra input werd vanaf juni 2022 geleverd door studenten kunstgeschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen, Karin Sipma, Reinout Velleman en Teddy Woudstra. In oktober 2022 werd opnieuw een flinke bijdrage geleverd door studenten van de Jade Hochschule uit Oldenburg onder leiding van Uta Gelbke, Anja Willmann en Andreas Oevermann.

Het gehele project werd begeleid door Gert Wijlage en Adrie Krijgsman namens DeFKa Research, die als apart ontwerpteam ook zelf ideeën aandroegen die pasten bij de jarenlang gekoesterde ambities als professionele onderzoeksinstelling. Met dien verstande dat het gehele project beschouwd moet worden als een onafhankelijk resultaat dat een participatorisch gescheiden traject heeft gevolgd van datgene wat valt onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. In de verwachting dat dit resultaat ook bijdraagt aan verwerking van de voorstellen.

In de volgende hoofdstukken positioneren we eerst de historische ontwikkeling van het gebied, met voorgaande transformatiestrategieën en de politiek-bestuurlijke context van de afgelopen 25 jaar, geconcentreerd in de periode 2007-2022. Daarna volgen de huidige urgentie en de ideeën en oplossingen die door kunstenaars, architecten en studenten werden aangedragen, begeleidt door reflecties van betrokken professionals. Als slotakkoord volgt een terugblik met oog voor nieuw perspectief. In de bijlagen is additionele informatie te vinden, zoals links en ander verwijsmateriaal.

1 Wat vooraf ging

Het Havenkwartier heeft als symbolische, iconische locatie de Graansilo. In de jaren 1955-56 werd dit gebouw geplaatst naar het ontwerp van L.W.de Koning, bestaande uit een tweetal constructies, met in het linker gedeelte de opslag en in het rechter gedeelte, de toren, de daadwerkelijke silo's en de lospijp om het graan uit binnenvaartschepen te zuigen. Het informatiebord van het Drents Archief vermeldt als kenmerk 'wederopbouwarchitectuur' vallend in de categorie industrieel monument. Na 1956 volgden spoedig meerdere bebouwingen in dit gebied, dat een industriële bestemming kreeg om "meer arbeidsplaatsen te creëren". Het Havenkwartier is omsloten door een spoortracé in het zuiden, door de Industrieweg in het westen, door het Kanaal, dat aansluiting heeft op het Willemskanaal, in het noorden. In het oosten, langs de doorgetrokken Philipsweg, staan industriële ondernemingen van een latere datum.

Plannen om dit 'kwartier' te herontwikkelen omvatten zo'n 15-25 jaar. Rond 2005 ging de gemeente Assen op zoek naar nieuwe mogelijkheden voor dit gebied, soms gestimuleerd door de Provincie Drenthe. Al in 2007 heeft DeFKa, in samenwerking met Architectuurpodium Assen Cercle Meudon het Havenkwartier-onderzoek van architect Wim Germain tentoongesteld, dat bestond uit foamborden met schetsen en ontwerpen voor woningen

Plattegrond Assen rond 1960, foto Aviodyrome, nr. ls 50968. Prominent aanwezig de Graansilo links en de (gesloopte) watertoren rechts. Met dank aan Bert Visser, fotoarchiefassen.nl.

en ontspanning. Een onderzoek dat geïnitieerd werd door de lokaal politieke partij PLOP. Uit het archief van architect Wim Germain werd een deel van zijn werk opnieuw meegenomen in de expositie van juli 2022. De belangrijkste kenmerken van zijn ontwerp zijn: “Het plan: een brug - een langzame verkeersroute van Assen Oost naar de overzijde van de haven - voor wonen op niveau in het Havenkwartier; (dit) wordt een levendige buurt als verlengstuk van het centrum van Assen”. In de onderste bouwlaag op deze brug zijn bedrijfstjes geprogrammeerd met daarboven appartementen en, opvallend, groene daken met heesters en bomen. De oude silo kreeg een functie in de sfeer van kunst en “op de kop van de haven waar het oude kanaal in de haven uitkomt, werd een speciale toren gesitueerd, de ‘Schreierstoren’.”

Vanaf 2009 komt de Florijnas in beeld, een masterstudie van De Zwarte Hond Architecten, die een direct effect heeft gehad op de onmiddellijke omgeving van het Havenkwartier. Hierin wordt het Havenkwartier meegenomen in een breder opgezet Florijnas-programma dat de bereikbaarheid van Assen moet verbeteren. Hiervoor heeft het Rijk de zogenaamde RSP-gelden (Regionaal Specifiek Pakket) vrijgemaakt, als een soort compensatie voor een Noord-Zuid-spoorlijn, die niet doorging. Ook weer te categoriseren als een industrieel bedoelde impuls voor de regio. In het masterplan staat op pagina 87 al een pracht van een wenskaart die op onderdelen nog steeds actueel is. Het geschetste karakter van het Havenkwartier wordt gedefinieerd als ‘groene wijk’ en “is opgedeeld in een noordelijk deel met lagere dichtheid en veel groen en een zuidelijk deel met hoge dichtheid en een stedelijk karakter.” Daartussen dan een levendige haven. “Binnen deze ontwikkeling zo veel mogelijk gebruik makend van de principes van duurzaam bouwen en stedelijke ecologie, mogelijk met het toepassen van de cradle-to-cradle ontwerpmethodologie”. Ook wordt hier de vestiging genoemd “van broedplaatsen voor creatief en innovatief ondernemerschap”.

Het effectieve resultaat, voortkomend uit de Florijnasplannen, is samen te vatten in een reeks van bouwtechnische kunstwerken. Er komt een nieuw station, de weg voor het station wordt ondertunneld, het Veemarktterrein tegenover het Havenkwartier krijgt een flink woningbestand en is slechts gedeeltelijk nog beschikbaar voor evenementen. Kunstenaar Lambert Kamps krijgt de opdracht een tijdelijk kunstwerk te realiseren op de Havenkade, een soort mobiel billboard dat vermeldt dat dit gebied in transitie is. Het theatergezelschap Garage TDI krijgt een plek aan de Industrieweg in een leegstaand gemeentelijk pand. Op de Havenkade zelf worden af en toe concerten georganiseerd en wordt de gevel van de Graansilo een enkele keer gebruikt als beeldscherm. Een belangrijk aspect in het plan is de functie van het Kanaal, te herformuleren als ‘De Blauwe As’, zodat de pleziervaart soepel vanuit het centrum naar het Havenkwartier geleid kan worden. In het Havenkwartier zelf is dan nog geen sprake van nieuwbouw.

In 2012 werden, op initiatief van European 12, architecten uitgenodigd om ontwerpen te maken voor speciaal daartoe aangedragen gebieden onder de titel The Adaptable City. Aan deze internationale ontwerpwedstrijd deden 16 landen mee met 51 verschillende ‘sites’. Assen droeg het Havengebied voor. De winnaars waren Egbert de Warle en Marcus Kemper met hun voorstel ‘Buiding on the Present’. Hierin wordt er een compleet nieuw langgerekt gebouw in het kanaal gedacht, frontaal tegenover de Havenkade waarop eveneens een strook woningen is geprogrammeerd, met de mogelijkheid van parkeren ‘on the roof’. Het nieuwe gebouw omsluit door haar horizontaliteit de geschiktheid voor een kleine ha-